

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНО-НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ, БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАПРН УКРАЇНИ»
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ФЕМІДА»
ЦЕНТР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРАВ І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР З ПРАВ ЛЮДИНИ

ВІСІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ

**Людина, закон і право
у державно-владній парадигмі**

*Матеріали
міжнародної наукової конференції
24 травня 2023 р.*

**Київ
Вид-во УДУ імені М. П. Драгоманова
2023**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНО-НАУКОВА УСТАНОВА “ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ,
БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАПРН УКРАЇНИ”
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ФЕМІДА”
ЦЕНТР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРАВ І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР З ПРАВ ЛЮДИНИ

ВІСІМНАДЦЯТІ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ

Людина, закон і право у державно-владній парадигмі

Матеріали міжнародної наукової конференції

24 травня 2023 року

КИЇВ

Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова

2023

Редакційна колегія:

- В. П. Андрущенко**, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України, ректор УДУ імені Михайла Драгоманова (*співголова Редакційної колегії*);
- Р. Г. Драпушко**, кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність) УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Скрипнюк**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України (*співголова Редакційної колегії*);
- В. Г. Пилипчук**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік АН ВШ України, професор кафедри теорії та історії держави і права УДУ імені Михайла Драгоманова, директор Державно-наукової установи “Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України” (*співголова Редакційної колегії*);
- О. В. Бучма**, кандидат філософських наук, доцент, вчений секретар щорічної міжнародної наукової конференції “Юридичні читання”, член правління ГО “Феміда”, старший науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України (*вчений секретар*);
- Б. І. Андрусишин**, доктор історичних наук, професор, академік Української академії політичних наук, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова, керівник Навчально-наукового центру прав і безпеки людини в інформаційному суспільстві;
- О. В. Бабкіна**, доктор політичних наук, професор, академік Української академії політичних наук, завідувач кафедри політичних наук Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- П. В. Горінов**, кандидат філософських наук, доцент кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін УДУ імені Михайла Драгоманова, директор Навчально-наукового інституту права та політології;
- Н. О. Деркачова**, старший викладач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін, заступник директора по роботі зі студентами Навчально-наукового інституту права та політології Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- А. А. Карнаух**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук, заступник директора з наукової роботи та міжнародного співробітництва Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Макарова**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Н. М. Оніщенко**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заступник директора з наукової роботи Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- Н. М. Пархоменко**, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- В. Ю. Стеценко**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Токарчук**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова, керівник Інформаційно-просвітницького центру з прав людини УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Г. М. Торбін**, доктор фізико-математичних наук, професор, професор кафедри математичного аналізу та диференціальних рівнянь, проректор з наукової роботи УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Ю. С. Шемшученко**, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України, академік НАПрН України, радник при дирекції Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- С. І. Шитий**, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права, модератор сайту Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова.

Ч 75 ВІСІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ. Людина, закон і право у державно-владній парадигмі: матеріали міжнародної наукової конференції, 24 травня 2023 року / за заг. ред. доц. П. В. Горінова. – Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 122 с.

У збірнику вміщені матеріали, в яких розглядаються актуальні проблеми наукових досліджень викладачів, докторантів, аспірантів, студентів закладів освіти та наукових установ України та зарубіжжя, які працюють у галузі юридичних, політичних наук тощо.

Електронна адреса: www.udu.edu.ua

УДК 341.24:005.745[(4-6ЄС)+(477)]

© Редакційна колегія, 2023
© Автори статей, 2023
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023

СУЧАСНЕ ВОЛОНТЕРСТВО В УКРАЇНІ: ВИТОКИ І ТРАДИЦІЇ

Почнемо з визначення понять. Відповідно до Загальної декларації волонтерів, яку прийнято на XI Конгресі Міжнародної асоціації волонтерів 14 вересня 1990 р., волонтерство є добровільною, активною, спільною або особистою участю громадянина в житті людських спільнот для реалізації його основних людських потреб та покращення якості життя, економічного і соціального розвитку.

По-суті, цю європейську ліберальну модель взаємин держави, суспільства і громадянина – волонтера як приватної особи імплементує Закон України “Про волонтерську діяльність” від 19.04.2011 р., який визначає, що волонтерська діяльність це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності [1] Цю лінію визнання українського волонтера приватною особою продовжує й інше дотичне законодавство України, визначаючи його статус як надавача соціальних послуг, (правда, лише за умови залучення волонтера до цієї діяльності), що підтверджується положеннями абзацу 4 статті 1, статті 3, абзацу 10 статті 18 Закону України “Про соціальну роботу з дітьми та молоддю” від 21.06.2001 р. та абзацу 2 статті 7, абзацу 4 статті 17 Закону України “Про соціальні послуги” від 19.06.2003 р.

Очевидно, що для сучасної європейської ліберально-демократичної держави таке розділення приватної і державної форми надання соціальних послуг є нормою. Адже сфери державного і громадського життя тут чітко розділені і гармонізовані. Держава належно виконує свою функцію забезпечення прав і свобод громадян. Можливі дії громадян щодо розширення своїх соціальних прав мають протестний, а не волонтерський характер.

Але сучасна українська практика здійснення волонтерської діяльності, починаючи з боротьби за незалежність України у 1990 року, постійно демонструє іншу логіку реалізації волонтерства, а саме, як всяку добровільну діяльність фізичних осіб/людей, громадян/ із соціально корисною з погляду загальнолюдської моралі, але неодмінно поєднуючи це з метою розбудови і захисту української держави та своїх прав і свобод.

Тому волонтерство в Україні мало і має переважно не приватний, а громадсько-публічний характер, що з необхідністю проявлятиметься у змісті, функціях, напрямках і сферах волонтерської діяльності і її правовому закріпленні. Так, Закон України “Про волонтерську діяльність” від

19.04.2011 р. вже двічі у 2015 і 2022 роках істотно доповнювався, імплементуючи правові інститути, властиві саме публічній сфері правового регулювання [2].

Як аргумент в підтвердження громадсько-публічного характеру сучасного українського волонтерства, тут слід назвати феномен масового волонтерства у 2014 р., і його повсюдне відтворення з початком відкритого російського нападу на Україну, а також поява, починаючи 24 лютого 2022 р., нової форми добровольчого руху в Україні – майже 100 тисяч добровольців вступили до лав Сил територіальної оборони ЗСУ. Але особливо важливим є те, що згідно із опитуванням Фонду “Демократичні ініціативи” у травні 2022 р. також зафіксовано, що більше половини мешканців Заходу і Центру країни (56,9%) були залучені до волонтерської роботи, допомагаючи фізично та фінансово. Причому п’ята частина населення одночасно допомагала як фінансово, так і фізично [4, 269].

Тому сучасне волонтерство стало однією з важливих громадсько-політичних основ формування нової колективної ідентичності українців як політичної нації, що об’єднує їх не тільки на основі етнічних, мовних, регіональних чи класових й ін. факторів, на підставі гідності вільних і відповідальних за долю держави людей.

На наш погляд, об’єктивна необхідність руху в цьому напрямку в правовому регулюванні волонтерства в Україні очевидна вже сьогодні і вона буде продовжуватися. Запорукою цьому перш за все є багата історична традиція волонтерства в історії України.

Україна, як кожна нація, має власне світобачення, своє розуміння правди і неправди, добра і зла та всіх інших морально-етичних вартостей. І це морально-етичне ментальне ядро в тих чи інших формах волонтерського і добровольчого руху завжди в історії України реалізовувалося, починаючи з Старокиївської держави, з Галицько-Волинської держави, і українських земель у складі Великого князівства Литовського, Гетьманщини і визвольних змагань ХХ ст.. Продовжується воно також і в наші дні.

Тут перш за все слід назвати українське козацтво – народне військо, яке формувалося виключно на добровольчій основі, де структура, форма і стиль управління військом характеризувалися вірністю традиціям українського народу, а саме, – самозабезпечення через організацію господарського життя, утвердження нового типу лицарських, тобто козацьких відносин між членами спільноти, встановлення особливого демократичного характеру формування та функцій органів управління. Козаки були в правовому, соціальному, політичному й моральному відношенні рівними братами-товаришами, що відображало морально-етичну спрямованість української ментальності за тезою – щоб не було в Україні ні царя, ні пана, ні хама [3, 24-25].

Ще одним морально-етичним джерелом сучасного українського волонтерства є такий його внесок у набуток Європейської цивілізації, як православні братства. Це була волонтерська самоорганізація священиків, вчителів і частини української шляхти та міщан з метою поширення освіти, духовної культури, мистецтв та зміцнення позицій православного духовенства. У жодній країні Європи, крім України, таких добровільних культурно-духовних організацій не існувало. Масове формування православних братств у 16 ст. стало громадсько-політичною основою збереження, захисту і розвитку національно-релігійних, культурно-освітніх, навіть політико-правових інтересів православних українців проти окатоличення.

Прикладом продовження цих традиційних форм українського, волонтерського і добровольчого руху є поява його нових форм і головне, – нового змісту в ході боротьби за незалежну Українську державу, починаючи з 1988р. і утвердження її національного і демократичного характеру в ході Помаранчевої революції і революції Гідності. І принциповою новелою тут є те, що в ході цієї боротьби, а нині – мужнього спротиву Російській Федерації у її геноцидній війні проти України сформувався і самолегітимувався, в тому числі і завдяки масовому волонтерству, новий тип української людини і національної спільноти.

Завдання науковців сьогодні полягає в необхідності осмислення, збереження і політико-правового закріплення сформованих також і через волонтерство нових особистих якостей і морально-етичних стандартів української людини і суспільства. Очевидно, що це вимагатиме імплементації в юридичну доктрину і практику волонтерства нових правових принципів, норм й інститутів. Виконання цієї внутрішньої роботи зробить зовнішню європейську та світову легітимацію нової сутності Української держави лише питанням часу.

Л і т е р а т у р а

1. Закон України Про волонтерську діяльність. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011, № 42, ст.435
2. Закон України Про внесення змін до Закону України “Про волонтерську діяльність” щодо підтримки волонтерської діяльності
3. Закон Божий (Книга буття українського народу) = Закон Божий (Книга бытия украинского народа) / М. І. Костомаров. Київ : Либідь, 1991. 38, [1] с.
4. Українське суспільство в умовах війни. 2022 : колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін. ; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.